

Η Ελλάδα και οι νέες προκλήσεις για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και τις ευρωατλαντικές σχέσεις

ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Πρώην αντιπροέδρου της Κυβέρνησης και υπουργού Εξωτερικών - πρώην προέδρου του ΠΑΣΟΚ

Η εμπειρία της πανδημίας συνιστά μια τομή και στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η ΕΕ αναγκάστηκε να κινηθεί με ταχύτητα, ευελιξία και επινοητικότητα που αντιβαίνουν στις «βεβαιότητες» στις οποίες στηρίζεται εδώ και τριάντα χρόνια, από το Μάαστριχτ και μετά, το Σύμφωνο Σταθερότητας και το οικοδόμημα της νομισματικής ένωσης.

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης του 2008 και τη δεκαετία που ακολούθησε, διαμορφώθηκαν νέες θεσμικές υποδομές, τροποποιήθηκε η ΣΛΑΕ, ιδρύθηκαν αρχικά ο EFSF και ο EFSM και στη συνέχεια ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM), γιγαντώθηκε το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (PSPP) της ΕΚΤ / Ευρωσυστήματος, αλλά το Σύμφωνο Σταθερότητας δεν μεταβλήθηκε. Αντιθέτως συνήφθη η Συνθήκη για τη Συνεργασία, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση που επιβάλλει να υιοθετηθούν από τα εθνικά συντάγματα ή έστω από τις εθνικές νομοθεσίες περί προϋπολογισμού οι δημοσιονομικοί στόχοι και περιορισμοί εντός των οποίων οφείλουν να κινούνται τα κράτη μέλη.

Η ελληνική εμπειρία και αυτή των άλλων χωρών που εντάχθηκαν σε προγράμματα προσαρμογής, λειτούργησε ως εργαστήριο δημιουργίας πιο γρήγορων ανακλαστικών για την ΕΕ. Αυτά λειτούργησαν με την πανδημία που συνιστά μια κρίση εξωγενή, οριζόντια και ασύμμετρη. Μια κρίση για όλες τις χώρες ισχυρές, μέτριες και αδύναμες. Έγιναν κινήσεις που λίγους μήνες πριν την έκρηξη της πανδημίας έμοιαζαν αδύνατες. Ενεργοποιήθηκε η γενική ρήτρα διαφυγής από το Σύμφωνο Σταθερότητας, αποδεσμεύθηκαν ουσιαστικά όλες οι κρατικές ενισχύσεις ανάλογα με τις δημοσιονομικές δυνατότητες κάθε κράτους μέλους, τέθηκε σε άμεση εφαρμογή ένα κολοσσιαίο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (PEPP), συγκροτήθηκε το Ταμείο Ανάκαμψης και αποφασίστηκε η χρηματοδότησή του εν μέρει με την έκδοση κοινού χρέους με τη μορφή ευρωομολόγων. Παράλληλα εφαρμόζεται από τη διοίκηση Μπάιντεν μια εντυπωσιακή επεκτατική πολιτική, βασισμένη καταβάθος σε νομισματική χρηματοδότηση. Το κύριο όμως μήνυμα της νέας αμερικανικής πολιτικής είναι η ανάδειξη της πρωταρχίας της πολιτικής και της διαφύλαξης της κοινωνικής συνοχής. Αυτή είναι μια εξέλιξη που δεν μπορεί να αγνοήσει η ΕΕ. Παράλληλα η πολιτική Μπάιντεν θέτει την ΕΕ ενώπιον κρίσιμων διλημάτων στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Εφόσον η ΕΕ συμφωνεί στην ανασύσταση της Δύσης ως γεωπολιτικής οντότητας βασισμένης στον ευρωατλαντικό άξονα, όπως προτείνει ο νέος Πρόεδρος των ΗΠΑ, η στάση της απέναντι στη Ρωσία και την Κίνα πρέπει να είναι πολιτικά σαφέστερη.

Βρισκόμαστε επίσης πριν από κρίσιμες εκλογικές διαδικασίες, ξεκινώντας από τις ερχόμενες γερμανικές εκλογές, που μπορεί να αλλάξουν ριζικά το ευρωπαϊκό πολιτικό τοπίο. Ακολουθούν οι γαλλικές προεδρικές εκλογές. Η κυβέρνηση Ντράγκι στην Ιταλία διεκδικεί ήδη ισχυρότερο ρόλο στις ευρωπαϊκές αποφάσεις.

Τα νέα αυτά δεδομένα είναι πιο κρίσιμα από τον διάλογο και τη Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης. Οι αλλαγές στην ευρωπαϊκή κατάσταση δεν θα λάβουν

τη μορφή τυπικής τροποποίησης των Συνθηκών με διαδικασία που θα απαιτεί κύρωση μέσω δημοψηφισμάτων ή έστω κοινοβουλευτικών αποφάσεων στα 27 κράτη μέλη. Οι αλλαγές θα επέλθουν υπό την πίεση της πραγματικότητας, σε μεγάλο βαθμό άτυπα, με πολιτικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, με «τεχνικές» πρωτοβουλίες της ΕΚΤ και του ΕΜΣ, με παράπλευρες πολυμερείς διεθνείς συνθήκες μεταξύ των κρατών μελών που θέλουν.

Η χώρα μας έχει, μετά την παρέμβαση του 2012, το μεγάλο πλεονέκτημα του υβριδικού δημοσίου χρέους που μειώνει δραστικά το ετήσιο κόστος εξυπηρέτησής του και το καθιστά βιώσιμο παρά το μεγάλο μέγεθός του. Ασχολείται ήδη εντατικά με τη μεγάλη πρόκληση του Ταμείου Ανάκαμψης. Θα βρεθεί όμως αντιμέτωπη με νέες ενδοευρωπαϊκές ανισότητες που τροφοδοτήθηκαν στη διάρκεια της πανδημίας. Και με παλιούς ιστορικούς φόβους της Γηραιάς Ηπείρου, όπως αυτοί που αφορούν τον πληθωρισμό και άρα, από ένα σημείο και μετά, τα προγράμματα ποσοτικής χαλάρωσης.

Η λειτουργία της ΕΕ και η πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν και είναι πάντα ένα πεδίο διαρκούς διακυβερνητικής (δηλαδή διακρατικής) διαπραγμάτευσης, συγκρούσεων και συμβιβασμών μέσω των οποίων γίνονται εντέλει κάποια βήματα προς τα εμπρός. Συχνά ατελή και καθυστερημένα. Αυτή η μέθοδος έφθασε όμως προ πολλού στα όριά της. Τώρα χρειάζονται πιο γρήγορες και καθαρές κινήσεις. Ο θεσμικός μηχανισμός όμως είναι πολύπλοκος αν και πάντα πολύτιμος.

Η Ελλάδα μέσα σε αυτό το απαιτητικό πλαίσιο προφανώς κινείται με πρώτη προτεραιότητά της τα δικά της ιδιαίτερα προβλήματα. Έχει επίσης παραδοσιακά σταθερό προσανατολισμό υπέρ της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της λεγόμενης κοινοτικής μεθόδου. Οφείλει τώρα να έχει ενεργό ρόλο στην ευρύτερη στρατηγική συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης, άρα καθαρή εικόνα για τους εσωτερικούς ευρωπαϊκούς συσχετισμούς αλλά και για τις ευρωατλαντικές σχέσεις. Σε αυτό ούτε οι γενικόλογες φιλοευρωπαϊκές τοποθετήσεις ούτε η εμμονή στις «τεχνικές» λεπτομέρειες για θέματα ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος αρκούν. Δεν αρκεί επίσης η προώθηση των διμερών ελληνοαμερικανικών σχέσεων γιατί αυτή δεν απαλλάσσει από τα δύσκολα διλήμματα των ευρωατλαντικών σχέσεων. Αυτά είναι, κατά τη γνώμη μου, βασικά σημεία της ατζέντας τους επόμενους μήνες.